

**Швець М.О.**, здобувач вищої освіти Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Будяченко О.М.**, викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ

## **ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Інтелектуальна власність в XXI столітті є рушійною силою прогресу людської цивілізації. Кожен рік людство робить нові відкриття в науково-технічній, космічній, оборонній, біологічній галузі.

Роль інтелектуальної власності в економічному розвитку зростає в усьому світі, випереджаючи значущість засобів виробництва і природних ресурсів. За оцінками Світового банку, фізичний капітал в сучасній економіці формує 16% загального обсягу багатства кожної країни, природний - 20%, а людський творчий капітал - 64%. У таких країнах, як США, Японія і Німеччина, частка інтелектуального капіталу становить до 80% національного багатства.

Сьогодні матеріальні цінності створюються шляхом запровадження нових технологій та використання новацій, тобто застосування творчих знань на практиці. Обсяг торгівлі правами інтелектуальної власності та ліцензіями на здійснення цих прав у світі розвивається дуже динамічно і оцінюється у сотні мільярдів доларів на рік. Частка нових, або вдосконалених технологій, товарів, обладнання, які містять інтелектуальні здобутки, у розвинутих країнах сягає 70-85% приросту ВВП. Зростання ролі інтелектуальної власності в наш час зумовлює необхідність більш ефективній правовій охороні і захисту цих прав [5, с.13].

Існує цілий ряд міжнародних договорів, що регулюють відносини в сфері інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Однак, серед міжнародних стандартів щодо правової охорони інтелектуальної власності особливу роль відіграє Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі - Угода ТРІПС), функції адміністрування якої покладені на Світову організацію торгівлі (далі - СОТ). Угодою ТРІПС встановлені норми, що погоджені країнами - членами СОТ як мінімальні вимоги до правової охорони інтелектуальної власності. Всі країни - члени СОТ, а також ті країни, які хотіли б стати її членами в майбутньому, повинні дотримуватися цих норм [5, с.44].

Стаття 41 Конституції України закріплює, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, а стаття 54 Конституції встановлює, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [1].

Визначення «право інтелектуальної власності» сформульоване в ст. 418 Цивільного кодексу України (далі - ЦКУ), право інтелектуальної власності - це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом.

Об'єкти інтелектуальної власності оточують нас скрізь: торгівельні марки товарів, комп'ютерні програми, музичні, кінематографічні твори, книжки тощо.

Згідно ст. 420 ЦКУ, до об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (база даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організації мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компоновання (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці [2].

Способами захисту інтелектуальних прав є загальні способи цивільних прав: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; поновлення становища, що існувало до порушення права; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення або його припинення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Важливою передумовою захисту інтелектуальної власності є високий рівень обізнаності суспільства з питань захисту та охорони такого права. В нашій країні творці об'єктів інтелектуальної власності мають низький правовий рівень знань і не звертаються по допомогу до кваліфікованих фахівців у галузі інтелектуальної власності, внаслідок цього багато винаходів взагалі не отримують патент або свідоцтво. Цим часто користуються шахраї, які потім отримують патент на винахід чи свідоцтво на торговельну марку, і на цьому заробляють, а реальному винахіднику дуже важко потом захистити свої права в суді. Тому, чим

раніше творець інтелектуальної власності зареєструє свій об'єкт, тим більше вірогідність у нього підтвердити свої права на винахід.

Підвищення обізнаності суспільства можливо завдяки розміщенню соціальної реклами в засобах масової інформації, проведення певних заходів для поширення інформації, в яких би розповідалось: де можна зареєструвати свій об'єкт інтелектуальної власності, що для цього потрібно та з яких етапів складається процес реєстрації. Яскравим прикладом є те, як держава інформувала людей про оформлення субсидій через засоби масової інформації. Завдяки цьому, багато людей взагалі дізнались, що така допомога існує та як її правильно оформити.

Актуальною є також проблема плагіату в нашій країні. Але, якщо в інших країнах ці спори легко вирішується і творці захищають свої права, завдяки патентним судам, які функціонують у Великобританії, Австрії, ФРН, США, Японії (Вищий суд з інтелектуальної власності), Швеції, в яких судді мають спеціальні професійні знання, належний рівень підготовки і практичні навички, то в нашій країні, судді зазвичай не мають такого належного рівня. Як наслідок, значна кількість прийнятих рішень переглядаються вищими інстанціями, і процес вирішення таких спорів затягується. Але, потрібно визнати, що держава поступово вирішує цю проблему, 29 вересня 2017 року підписано Указ «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності», суддями цього суду повинні стати патентні повірені (представник у справах інтелектуальної власності - який надає фізичним та юридичним особам допомогу й послуги, котрі пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності).

Але, в той же час держава ліквідувала Державну службу інтелектуальної власності України, функціями якої були: проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності, видання відповідних патентів і свідоцтв; реєстрування об'єктів права інтелектуальної власності, договорів про передачу прав, ліцензійних договорів і ведення відповідних реєстри; висування пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальних прав. Відновлення діяльності цього центрального органу виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності була би дуже доречно з огляду реформ які відбуваються.

Особливої уваги варто приділити комп'ютерному піратству в Україні.

За даними дослідження торгової асоціації BSA, яка є членом міжнародного альянсу інтелектуальної власності, в Україні 80% програмного забезпечення, встановленого на комп'ютерах, не має необхідних ліцензій [6]. Згідно п. «б» ч. 1 ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» піратство у сфері авторського права - це

опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення.

Усім, хто створює, відтворює і розповсюджує об'єкти авторського права піратство завдає значну шкоду. Наприклад, автори об'єктів інтелектуальної власності не отримують винагороди; видавці, виробники та розповсюджувачі - не отримують прибутку та втрачають покупців; держава - не отримує надходжень до бюджету за використання об'єктів інтелектуальної власності; покупці - заощаджують гроші, але користуються продукцією з низькою якістю.

Вирішення цієї проблеми можливе тільки шляхом посиленої боротьби правоохоронних органів. За 2018 рік департамент кіберполіції відкрив всього 37 кримінальних проваджень за ст. 176 Кримінального кодексу України (порушення авторського права і суміжних прав). Це надзвичайно мало, якщо врахувати, що більше половини контенту є піратським. Безкарність за комп'ютерне піратство тільки породжує його розвиток.

Варто зазначити, що глава 9 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС зобов'язує нашу державу досягти належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Отже, можна зробити висновок, що підвищення рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності є одним із найважливіших завдань України в контексті євроінтеграційних тенденцій.

#### **Список літератури:**

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР/ Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст.141.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 14.03.2019).

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 №3792-XII / Верховна Ради України. Відомості Верховної Ради України. 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 14.03.2019).

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011) (дата звернення: 14.03.2019).

5. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування / В.О. Жаров та ін. Київ: К.І.С. 2007. 448 с.

6. Дослідження торгової асоціації BSA від 2018 року URL: [https://gss.bsa.org/wpcontent/uploads/2018/05/2018\\_BSA\\_GSS\\_Report\\_en.pdf](https://gss.bsa.org/wpcontent/uploads/2018/05/2018_BSA_GSS_Report_en.pdf)